

Transandantal Ego Egoizme Karşı: Jesse Prinz'in Empati Yorumuna Fenomenolojik Bir İtiraz

Transcendental Ego versus Egoism: A Phenomenological Objection to Jesse Prinz's Interpretation of Empathy

İBRAHİM DALAR

Mardin Artuklu University

Received: 06.09.2024 | Accepted: 30.06.2025

Abstract: This article will first reconstruct how Husserl's exploration of the transcendental intersubjectivity, starting with transcendental ego, effectively resolves the enigma of solipsism. It will also establish that transcendental ego, as uncovered by Husserl through Cartesian way, does not embody the self-contained solipsism of a Cartesian ego. Secondly, we will give an examination of transcendental intersubjectivity, which is grounded and deepened through Husserl's theory of empathy. While Husserl did not specifically formulate a phenomenology of ethics centred on empathy, his analyses on the concept of empathy hold great promise. As Husserl's transcendental intersubjectivity analyses progress via empathy, empathy will soundly proceed through a non-egoistic framework, and it may motivate moral action. Finally, the transcendental foundations of empathy will be used to refute Jesse Prinz's claims that empathy is unnecessary for moral judgement and interferes with it. Our answer will highlight the complexity and variability of empathic responses, and this will imply that empathy can indeed motivate moral actions and moral judgements.

Keywords: Edmund Husserl, Jesse Prinz, Transcendental ego, egoism, solipsism, transcendental intersubjectivity, empathy.

Giriş

Husserl'in transandantal fenomenolojisi, transandantal ego ile ampirik egoyu birbirinden ayırarak, transandantal fenomenolojiyi ampirik ego metafiziğinden kurtarmaya çalışır. Başka bir deyişle, Husserl ampirik ego metafiziğini reddedip, yerine transandantal egoyu temele alan bir ego metafiziğinin yolunu açar. Bu kapsamda Husserl her ne kadar doğrudan empatiye dayalı bir etik teorisi kurmamış olsa da kendisi transandantal egoda kökle-nen ahlaki eylemlerin daha sağlam temellendirilebileceği bir yol açmıştır.

Kartezyen Meditasyonlar'da Husserl solipsizmi aşmak için özneler-arasılığı bir yanıt olarak önerir ve özneler-arasılığı “egonun içkinliğinden ötekinin aşkınlığına giden bir yol” (Husserl, 1982, s. 89) olarak tanımlar. Yani Husserl'in özneler-arasılık üzerine düşünceleri, transandantal ego üzerine çalışmalarının bir uzantısı olarak görülebilir, çünkü Husserl öteki egonun, veyahut ötekinin asli olarak transandantal egonun alanında mevcut olduğunu düşünür. Bu şekilde solipsizm tehlikesi transandantal özneler-arasılık düzeyinde artık tamamen görünmez olur.

Empati zihinsel veyahut psikolojik analiz düzeyinde kaldığında solipsizme meyleden bir tarafı vardır. Solipsizm de etik anlamda egoizmi şart koşar, başka bir deyişle eğer bir solipsist normatif bir yaşam inşa etmeye kalkırsa egoyu fenomenolojik bir temelde yorumlayamadığı için, ahlaki eylemleri de egoist olmayan bir temelden kuramaz, dolayısıyla ötekilerin ahlaki motivasyonlarını değerlendiremez.

Bu makale boyunca, ilk olarak Husserl'in transandantal egodan yola çıkarak, transandantal özneler-arasılık düzeyinde solipsizm bilmesini tamamen nasıl çözdüğü ve Kartezyen solipsizmin nasıl egoizme aracılık ettiği, Husserl'in transandantal ego analizi ile gün yüzüne çıkarılacaktır. Başka bir deyişle, Husserl'in izlediği Kartezyen yolun transandantal bir deneyime doğru evirilişi ve Kartezyen solipsizmin Husserl eleştirisinden tizlikle geçerek solipsizmden nasıl ayrıldığı açıklığa kavuşturulacaktır. Hususi bir deneyimin, yani sadece doğrudan içerden elde edilebilecek bir şey olan transandantal ego deneyiminin, genişleyerek öteki egoların deneyimlerini temellendirmesinin imkân ve koşullarını Husserl sonuna kadar soruşturur. Bu şekilde Jesse Prinz'in empatinin doğasına dair ahlaki sorularının çoğunu Husserl'in transandantal ego fenomenolojisinin içerisine çekerek

Jesse Prinz'i ikna edecek metafizik gerekçeler üretmeyi planlıyoruz.

İkinci olarak, Husserl'in empati teorisi yoluyla temellendirilmiş ve derinleştirilmiş transandantal öznel-arasılık analizi sunulacaktır. Husserl'in transandantal öznel-arasılık analizleri empati üzerinden ilerlediği zaman, empati egoist olmayan bir çerçeve üzerinden ilerleyecek ve empatiyi ahlaki eylemlerin motivasyon kaynağı olarak yorumlamak mümkün olacaktır. Son olarak, empatinin ahlaki motivasyondaki rolü konusunda şüpheli davranan ve empatinin ahlaki yargı süreci için gereksiz olduğunu, hatta bizatihi empatinin ahlaki yargı sürecine müdahale ettiğini savunan Jesse Prinz'in eleştirilerine, empatinin transandantal temelleri öne çıkarılarak cevap verilecektir. Empatik tepkilerin karmaşıklığını ve değişkenliğini vurgulayarak, empatinin ahlaki yargıları ve davranışları motive etmede oynadığı önemli rolü öne sürerek, empatinin ahlaki eylemleri motive edebildiği gösterilecektir.

Transandantal Ego ve Solipsizm

Transandantal ego ile solipsist ego arasındaki temel fark, dış dünyaya ve diğer bedensel varlıklara yönelik yaklaşımlarında yatar. Transandantal ego ile solipsist ego arasındaki ortak nokta ise, her iki ego türünün de öteki egoyu konstitüe etmek için kendilerinden hareket etmeleridir. Bu açıdan bakıldığında transandantal ego solipsist bir egoya dönüşme riski ile karşılaşır. Husserl, solipsist bir başlangıcı geçici bir adım veya risk olarak kurular ve bunun “filozofları kesinlikle korkutmaması” gerektiğini ifade eder (Husserl, 1982, s. 30).

Husserl transandantal egonun solipsist bir egoya dönüşme riskinin nasıl geçici bir risk olduğunu *Kartezyen Meditasyonlar*'da şu şekilde ifade eder. “Belki de transandantal egoya indirgeme sürekli bir biçimde solipsistik bir bilimi gerektiriyor gibi görünebilir, halbuki bu bilimin kendi anlamına uygun olarak nihai olarak aydınlatılması transandantal bir öznel-arasılık fenomenolojisine ve bunun aracılığıyla da evrensel transandantal bir felsefeye götürür. Aslında, transandantal solipsizmin belli bir şekilde felsefi olarak yalnızca alt bir aşama olduğunu göreceğiz” (Husserl, 1982, s. 30). Husserl transandantal egoyu solipsist bir evrene terk etmez, indirgemelerle ego'nun diğer öteki egolarla ilişkisini ve dış dünyanın solipsist olmayan fenomenolojik bir kavranışını bize sunar. Solipsizmin yetersizliklerini anlatmanın

yolu ancak bu tekinsiz yola girmekten geçer.

Aslında bu riskin temel sebeplerinden birisi de Husserl'in fenomenolojik indirgemeleridir, çünkü ne zaman Husserl bütün dış dünyayı indirgemeler yoluyla ayrıca aldığında, öteki bedensel varlıkları da zorunlu olarak ayrıca alır. Çünkü Husserl'e göre, "indirgenen ego solipsistik bir felsefe türü yürütür. Saf içsellikte, nesnel bir dışsallığa erişebilmek için apodiktik yollar arar" (Husserl, 1982, s. 30). Husserl, fenomenolojik indirgemeleri Kartezyen şüpheyi dışlayarak bütün dış dünyadaki nesneler ve öteki bedensel varlıkları transandantal egoda köklendirmek için yapar. Dış dünyadaki nesneler ve öteki bedensel varlıklar bütün anlamlarını transandantal egonun kurucu edimleri yoluyla almaya başlarlar.

Aslında Husserl'e göre, Descartes egoyu bir nevi kurtarmış gibi görünse de "kurtarılan ego dünyanın en uç (tag-end) kısmıdır" (Husserl, 1982, s. 24). Nitekim Husserl *Paris Lectures*' da şu ifadeleri kullanacaktır. "Apodiktik ve saf egomuz ile dünyanın küçük bir köşesini, felsefe yapan ego tarafından kullanılabilir dünya hakkındaki şüphe götürmez gerçek olarak kurtardığımızı hiçbir koşulda kabul etmez. Ancak indirgeme ile transandantal egoyu açığa çıkarılabilir. Ben ve benim yaşamım, dünyanın var olup olmadığına nasıl karar verdiğimizden etkilenmiyoruz" (Husserl, 1998, s. 9). Kartezyen ego halen indirgemeye uğratılabilecek bir egodur ve Kartezyen ego indirgemenin çevrelediği alanda değil, önceden verilmiş dünyada ya da doğal tavır içerisinde kaldığı sürece saf olamaz ve hala psikofiziksel alan içerisinde.

Husserl ayrıca alarak indirgemeyle "dış dünyadaki varlıkları evrensel kabulden yoksun bırakmayı, halihazırda verili olan nesnel dünyaya karşı alınan tüm konumların ve en başta tüm varoluşsal konumların (varlık, yanılma, olası varlık, muhtemel, olası vb. ile ilgili olanlar) 'devre dışı bırakılmasını' ya da 'oyun dışı bırakılmasını' anlar. Nesnel dünyanın ayrıca alınmasıyla sanki elimizde hiçbir şey kalmamış gibi görünebilir. Aksine, ancak ayrıca alarak bir şeye sahip oluruz" (Husserl, 1982, s. 20). Husserl'e göre "transandantal ego bir tür 'kabul değişikliği' yaparak işlerini yürütür. Bu 'kabul değişikliği' dış dünyadaki varlıkların varlığını sorgulamaz, onları olduğu gibi fenomenler olarak kabul eder" (Husserl, 1982, s. 20). Başka bir deyişle, Husserl "öteki'nin var olup olmadığını değil, ötekinin bana nasıl verildiğini inceleme konusu yapar (Lewis & Staehler, 2019, s.76). Husserl bizi dış

dünyadaki varlıkların varlığından şüphe eden solipsist egoya yöneltmez, dış dünyayı olduğu gibi bırakıp, dış dünyayı 'kabul değişikliği' ile deneyimleyen, dış dünyadaki varlıkları salt fenomenler olarak gören transandantal egoya yöneltir.

İndirgemelerle transandantal ego transandantal deneyimleri soruşturma sahası olarak düzenlenir. Husserl bilinç akışında bulunan 'transandantal ipuçlarını' yönelimsellikle analiz ederek, transandantal egonun sınırları içinde öteki egonun fenomenolojik anlamını ortaya çıkarır. Ona göre "Deneyimlenen öteki 'transandantal ipucu' olarak, bana dolaysızca bilinçte verilir ve kendimi ona ait noematik-noetik içeriği incelemeye kaptırırken bulurum. Bir yandan canlı nesneleri dünyadaki psikofiziksel nesneler olarak görürüm. Öte yandan psikofiziksel nesneleri eş zamanlı olarak bu dünyanın özneleri ve bu dünyayı tecrübe edenler olarak algıları" (Husserl, 1982, s. 90-91). Yani öteki ego, transandantal egonun sahasına 'transandantal ipucu' olarak girer. Öteki ego, tıpkı benim egom gibi bu dünyada bir özne olarak algılanır. Husserl 'transandantal ipucu' güzergahında devam ederken başka noktalar da keşfeder: "İndirgenmiş salt bilinç yaşamının sınırlarında dünyayı (ötekiler de dahil olmak üzere) deneyimlediğini ve deneyimsel anlamına göre, tabiri caizse 'kendi hususî sentetik oluşumu' olarak değil, kendisi dışında özneler-arası bir dünya olarak, aslında herkes için orada olan, nesneleri bakımından herkes için erişilebilir olarak deneyimler" (Husserl, 1982, s. 91). 'Transandantal ipucu' bir nevi 'yol gösterici iç-görü' olarak da anlamak mümkündür ve bu 'yol gösterici iç-görü' iki noktayı beraber birleştirir. Birinci nokta, öteki egoları bu dünyayı tecrübe eden özneler olarak belirlemektir, ikinci nokta ise, bu dünyayı her öteki ego için erişilebilir fenomenal bir alan olarak belirlemektir. Bu yüzden transandantal egoyu özneler-arası ilişkilerden önce gelen bir tür hususi sentetik oluşum olarak değerlendirmemek gerekir.

Sonuç olarak, transandantal ego bilinç akışına ve sürekliliğine bir anlam katarken, solipsist ego bunu sağlayamaz. Solipsist ego kendi perspektifine hapsediği için, öteki ego Husserl perspektifinden teşhis ve teşhir edilemez. Husserl'e göre "Descartesçi *cogitation*un fenomenolojik indirgemeye gereksinimi vardır. Çünkü psikolojik tamalgıdaki ve nesneleştirme-deki psikolojik fenomen saltık verilmişlik değildir. Yalnız *saf fenomen*, indirgenmiş olan saltık verilmişliktir. Bu yüzden psikoloji alanı ve betimleyici

psikolojinin ki de dahil olmak üzere kesinlikle terk edilmelidir” (Husserl, 2003, s. 35). Husserl *cogitationes*’e uyguladığı fenomenolojik operasyon aracılığıyla dünyayı da şüphe edilecek bir yer olmaktan kurtaracak ve dünyanın kendisi de bir fenomen olarak transandantal egonun eylemleri için anlamlı bir yer haline gelecektir. Dolayısıyla, Husserl indirgemeler ile egoyu ayrıca aldığında bulunulacak olan ego türü ne ampirik egodur ne de dünyanın bir parçası olan egodur, sadece ve sadece transandantal egodur. Transandantal ego ise Sebastian Luft’un deyimiyle “dünyanın bir parçası değildir, bir dünyaya sahiptir” (Luft, 2004, s. 207). Esasında transandantal egonun, Kartezyen egodan farkının ortaya konması, Husserl’in solipsizmle hesaplaşmasının ilk evresidir. Husserl ikinci aşama ile öteki ya da başka transandantal egoyu, transandantal egoda köklendirerek ikinci evreyi özneler-arasılık ile tamamlar. Transandantal ego artık metanetli bir egodur, çünkü hassas yeri artık kalmamıştır.

Husserl’in fenomenolojisinde özneler-arasılık problemi dış dünyadaki varlıklara referansla merkezi hale gelmiştir. Dış dünyadaki varlıkların transandantal ego tarafından algılanması ancak transandantal egodan farklı bir perspektifi olan öteki egoların da dış dünyadaki varlıkları algılaması halinde mümkündür. Aksi takdirde özneler-arasılık ile temellenen nesnel bir dünya oluşumundan bahsedilemez. Çünkü nesnel dünya hem transandantal egonun hem de öteki transandantal egonun tecrübelerini karşılıklı olarak paylaştıkları ve birbirlerinin kör noktalarına ışık tuttukları özneler-arası bir dünyadır.

Transandantal Özneler-Arasılık ve Empati

Husserl indirgemeler ile ilk aşamayı tamamladıktan sonra, ikinci aşama olarak dış dünyadaki varlıkların transandantal egonun transandantal deneyiminde kendisini nasıl açığa çıkardığını, transandantal öznelliğin neden kökensel olarak özneler-arası olduğunu izah etmeye girişir. Zahavi’nin de belirttiği üzere transandantal öznelliğe indirgeme aynı zamanda *transandantal öznellik içinde erişilebilir kılınan transandantal özneler-arasılığa* indirgeme anlamına gelir (Zahavi, 2001, s. 21 [italikler bana ait]).

Öteki egonun bilinç yaşantısının erişilebilir olup olmaması *Kartezyen Meditasyonlar*’da incelikle işlenen ihtilaflı bir konudur. Husserl, erişilemez olan öteki egoyu erişilebilir tarzda ele alabilmenin koşullarını göstermek

için bir dizi fenomenolojik adım izler. Husserl'e göre, "ötekinin tecrübe edilen canlı organizması, yalnızca değişen ama sürekli *uyum içinde olan 'davranışıyla'* kendisini gerçekten canlı bir organizma olarak doğrulamaya devam eder. Yani var olan ötekinin karakteri, aslen erişilebilir olmayanın doğrulanabilir erişebilirliğinde temelini bulur (Husserl, 1982, s. 114). Öteki ego-nun erişilebilirliği aslında Husserl'e göre erişilemezlik tarzında erişilebilirliktir, başka türlü ifade edilirse, ötekinin erişilebilir oluş tarzı, onun erişilemez oluşundan ibarettir (Lewis & Staehler, 2020, s.77).

Erişilemezlik tarzında erişilebilirlik tamamen erişilemezlik olarak düşünülmemelidir. Öteki egoya transandantal egonun erişilemezlik tarzında erişebilmesi fenomenolojik anlamda bir sınırlılık olarak da düşünülmemelidir. Ayrıca bu bir hükümlanlık veya totaliter bir ilişki de değildir, çünkü her iki ego türü de asla özerkliklerini birbirlerine teslim etmezler. Husserl bu hususun altını çizerek şunları yazar. "Öteki ego ya da öteki egonun özü doğrudan erişilebilir olsaydı, o sadece 'benim özümün bir benzeri' olurdu, sonuçta öteki ego ve ben özdeş olurduk" (Husserl, 1982, s. 109). Dolayısıyla, Husserl'in özneler-arasılık yaklaşımı, ötekinin içsel deneyimine tam manası ile erişimin doğasında var olan kısıtlamaları baştan benimser. Ötekilerin kendine has erişim kısıtlılığını anlamak da etik duruşu doğurur.

Erişilemezlik tarzında erişilebilirlik en güzel temsiliyeti diplomat müzakerelerinde bulur. Richard Sennett'e göre diplomatların savaştan kaçınmaya çalışırken taraflarla yaptığı müzakerelerde, diplomatların birbirleriyle özdeşleşmek yerine, diplomatlar kendi koşullarında ve kendilerini birbirlerinin yerine koymaya zorlamadan, diğer diplomatlar hakkında empati dolayımıyla bir şeyler öğrenmeye ve anlamaya çalışır. Ötekilerin söylediklerine sakın ve mesafeli biçimde açık olunur ve anında yanıt verilmez (Sennett, 2012, s. 35-55). Empati diplomatların, öteki diplomatların duygulanımlarına dahil olma ve ilgisiz kalma arasında bir denge gerektirir. Empati sayesinde diplomatlar sürekli kendi mesafelerini izleyerek egoist eğilimlerini kontrol altında tutarlar.

Husserl iki ego arasında olması gereken ilişkiyi mesafelerin ya da uzamların birbirlerine indirgenemezliği üzerinden kurmaktadır. Husserl şöyle sorar: "Benim ilksel (*primordial*) menzilimde 'orada' ve onun ilksel (*primordial*) menziline 'burada' olarak görünen aynı ego hakkında nasıl konuşabilirim? Bunlar aslında geçemeyeceğim bir uçurum ile ayrılmış değişiller

mi, zira bu uçurumu geçmek her şeyden önce başkasının özgün deneyimini edinmem anlamına gelmeyecek midir?” (Husserl, 1982, s. 121) Mekâna göre egoların perspektifini ifade eden ‘burada’ ve ‘orada’ yer gösterimleri empatinin kurucu niteliği haline gelir. David Vessey’in ifade ettiği şekliyle, “‘Burası’ egonun kendi deneyimin ayırt edici özelliği haline gelirken, ‘orası’ empati ile kurulan deneyimin işareti haline gelir” (Vessey, 2001, s. 121).

Husserl, ötekinin tezahürünün mümkün koşullarını sınırlılıklar üzerinden açığa kavuşturur. Tekrar etmek gerekirse, transandantal egonun erişemediği şey, öteki egonun bulunduğu konumu kendi konumuma, perspektifine indirgeyememesidir. Ancak transandantal ego kendisini öteki ego olarak hayal ederse uzamsal sınırlılıklar aşılabılır. Husserl şöyle yazar: “Öteki egoyu aynı mekâna ve tecrübeye sahip kendimin bir kopyası olarak görmüyorum. Bunun yerine öteki egoyu, onun bulunduğu yerde (*orada*) olsaydım benim (*burada*) yaşayacağım uzamsal deneyimlere sahip olarak görüyorum. Başka bir ifadeyle, ‘oraya’ gidip onun olduğu yerde olsaydım sahip olmam gereken uzamsal deneyimlere sahip olarak tam-algılıyorum” (Husserl, 1982, s. 121).

Tam-algılama ya da tam-algılanım ifadesini açıklayacak olursak, Husserl’in tam-algılama ile kavramamızı istediği şey “ne bir çıkarımdır ne de bir düşünme aktıdır” (Husserl, 1982, s. 111). Tam-algılama, algılama ediminde bir nesneye yönelirken, aynı anda nesnenin görünmeyen taraflarının nesnenin verilen taraflarıyla beraber olarak algısal olarak imlenmesini, işaret edilmesini ifade eder. Görüsü tüm boyutlarıyla henüz verilmemiş bir nesnenin verilen taraflarının baz alınıp bir bütün olarak imlenmesidir.

Husserl, nesnelerin tam-algılanma hadisesini öteki egoya da uyarlar. Husserl’e göre, öteki egonun yaşantısı transandantal egoya açık değildir ve bu yüzden transandantal ego analogik tam-algılama yoluyla öteki egoyu algılar. Yaşayan bir organizma (*Leib*) olarak algılanan oradaki beden, bu algıyı benim kendi *yaşayan organizmamdan bir tam-algılanım transferi* yoluyla elde etmiş olmalı ve bunu da yaşayan bir organizmanın doğrudan ve özgün bir şekilde sergilenmesini dışlayacak şekilde yapmıştır (Husserl, 1982, ss. 110-111). Husserl’e göre, “ötekinin cismani bedeni (*Körper*) ile karşılaşır karşılaşmaz, transandantal ego öteki egoyu dolaysız olarak yaşayan beden (*Leib*) olarak anlar” (akt. Hutcheson, 1982, s. 273). Öteki egonun tecrübe edilmesi sadece transandantal bilinç düzeyinde gerçekleşmez, aynı zamanda

transandantal egonun bedensel, somut gerçekliği üzerinden gerçekleşir. Görüleceği üzere, öteki egonun algılanmasında öncelikle öteki egonun bedeni rol oynar. Analogik tam algılama öteki egonun bedeni, transandantal egonun bedeninin bir benzeri olduğu için transandantal ego bedenlenmiş bilincini ötekinin bedenleşmiş bilincine izini düşüğü fenomenolojik bir süreçtir.

Öteki egonun, canlı bir organizma olarak, bedeni ve bedeninin tavırları transandantal egonun bedeni ve beden tavırlarıyla bir özdeşim ve benzeşimi teşvik eder. Bu benzeşim ve özdeşim cansız bir organizma ile, örneğin, sahilde görülen bir ufak yuvarlak taş ile yapılamamaktadır. Husserl'e göre öncelikle öteki, bir bedene sahiptir. Bu noktada ötekinin bedeninin yönelimselliği dolayımı olarak deneyimlenebilir. Husserl'e göre, transandantal ego ve öteki ego birbirlerine zorunlu olarak eşli (in pair) halde verilir (Husserl, 1982, s. 113), ve "öteki ego bizzat kendisinin kurduğu anlama göre, transandantal egoya işaret eder. Öteki benim kendimin bir yansımasıdır (mirroring) ama alışlageldik anlamda bir yansıma değil, benim bir benzeşimim (analogue), ama alışlageldik anlamda bir benzeşimim değildir" (Husserl, 1982, s. 94).

Öteki egonun bilinç yaşantısı doğrudan erişilebilir olmadığından dolayı Husserl empati yoluyla öteki egonun bilinç yaşantısını öteki egonun dışsal davranışlarından, bedenlerinden, hareketlerinden tam-algılama/tam-algılanım (*apperception*) yoluyla görüsel olarak spontane biçimde elde ettiğini belirttik. Iso Kern'in de vurguladığı gibi Husserl "yabancı bir bedenin duyumsayan bir beden olarak tam algılanmasının empatinin temel katmanı olarak görmüştür (Kern, 2019, s. 12). Husserl, bundan böyle artık empati teorisi kapsamında transandantal öznel-arasılık analizini genişletecektir ve empatiyi transandantal-öznel-arasılığın performansını en iyi sergileyebileceği bir saha olarak düzenleyecektir. Sonuç olarak, transandantal ego, öteki egoya kendisini meşru bir şekilde ilgilendiren dışsal bir ego deneyimi oluşturma kapasitesi atfettiğinden dolayı solipsizm riski de artık kalmamıştır. Empati psikolojik analizlerle temellendirilemeyecek kadar benzersiz bir deneyim biçimidir. Bu benzersizlik ötekiyle hakiki bir karşılaşmaya imkân tanıyarak yalnızca kendi pozisyonumuza hapsoldüğümüz fikrini reddeder.

Empati ve Ahlaki Motivasyon

Husserl'in algı fenomenolojisinin metafizik ve epistemolojik kazanımları bizi egosantrik olmayan bir ahlaki motivasyon oluşturmaya yönlendirir. Empatik eylemler transandantal ego ve öteki ego arasında ahlaki etkileşimi başlatır. Zahavi'ye göre empati ötekilerin zihinsel yaşamına sadece dışı vuran bedensel davranışlarında değil, aynı zamanda ötekilerin anlamlı eylemlerine ulaşma kapasitesidir ve empati kişinin kendisini ötekine hislerini iletmesi olarak da anlaşılmalıdır (Zahavi, 2007, s. 28).

Argümanımız doğrultusunda empatinin ahlaki değer ve ahlaki eylemin olası bir kaynağı olup olmayacağına dair Jesse Prinz'in itirazlarını değerlendirelim. Prinz'in ilk itirazı, ahlaki motivasyon açısından empatiye gerek duyulmadığı itirazıdır. Çünkü ahlaki yargıya yol açan bazı duygular empatiden çok daha önemli olabilir. Öfke, suçluluk gibi ahlaki yargıya yol açan bazı duygular empatiden çok daha önemlidir. Örneğin, öfke saldırganlığı, suçluluk telafiyi, utanç ise kendini gizlemeyi teşvik eder (Prinz, 2011, s. 219). Öncelikle empatiye fenomenolojik perspektiften bakıldığında duygulardan ve hislerden apayrı bir yerde durur. Empati fenomenolojisi hissetmeden ziyade anlamayı öne çıkarır. Empatinin özü duyusal ya da hissi deneyimlerden ziyade öznel-arası anlamaya dayanır. Prinz empati yapan öznelere duyular durumlarını dahil ederek bir yanıt üretirken, fenomenoloji empati yapan öznelere duyular durumlarını dahil etmek zorunda değildir. Ayrıca empati ötekinin bedeninde çeşitli duygular ortaya çıkarabilir. Empati, ötekinde karşılaştığımız benzer duygu durumlarına sahip olmamızı gerektirmez. Zahavi'nin de belirttiği gibi, öfkeli bir yabancı ile karşılaşabiliriz ve kendimiz de öfkelenebiliriz, ancak yabancının duygularına dair empatik anlayış ters bir tepki, yani korku hissi de uyandırabilir (Zahavi, 2014, s. 113). Prinz empatik eylemleri, ötekinin içinde bulunduğu konumu ve onunla hakiki ilişki kurmayı içeren karmaşık süreçler olarak anlamak yerine, uyarılara verilen tepkiler olarak anlar. Dolayısıyla, empatinin çeşitli tepkileri motive etme kapasitesi farklı türden ahlaki yargılar da doğurabilir.

Prinz'in ikinci itirazı ise, empatinin bize daha yakın olanlar için daha kolay ifade edildiği hakkındadır. (Prinz, 2011, s. 226) Yani empati daha çok dar bir aile ve arkadaş çevresi için geçerli olabilir ama ne zaman ki bize uzak olanlar söz konusu olduğu zaman empati beklentileri karşılamaz. Prinz'in yakınlık argümanını üç boyut altında yeniden yapılandırdıktan sonra

eleştireceğiz. Birinci boyut, Prinz'in yakınlık argümanı empatinin aksine sempatinin altını daha çok çizer. Halbuki Sennett'e göre sempati birinin kendisine ait egoyu etkinleştirir ve vurguyu benim ne hissettiğime verir. Empati ise daha zahmetli bir çalışmadır, empati yapan kişi kendi dışına çıkmak zorundadır (Sennett, 2011, s. 33). Yakınlık argümanı özdeşleşmenin altını çizebilirken, uzak yabancı bir insana erişim imkanlarının ya da karşılaşmanın altını çizemez. İkinci boyutta, Prinz'in yakınlık argümanı sempati kaynaklı egosantrizm içerdiği iddia edilecektir. Scheler'e göre, egosantrizm kişinin kendi çevresini 'dünyanın' kendisi olarak görme yanılsamasını, yani bu çevrenin dünya olarak görünmesini kasteder (Scheler, 2017, s. 58). Empatik deneyim dünyanın sadece kendi yakın çevremizi oluşturan insanlardan oluşmadığını, aynı zamanda bizden uzak yabancı ötekilerin de dünyası olduğunu anlamamızı sağlar.

Prinz'in yakınlık argümanının üçüncü boyutu ise, yakınlarımızla mekân değiş-tokuşu yapabilirken, bize uzak olanlarla mekân değiş-tokuşu yapmaya eğilimli olmayışımızdır. Başka bir deyişle, üçüncü boyutta, yakınıımızın kendini gördüğü konuma kendimizi koyabiliyor iken, bir yabancıyı, yabancının kendisini gördüğü konuma ya da kendimizi koyamama durumu vardır. Prinz'in yakınlık argümanına itiraz ederek, transandantal egonun dünyayı farklı açılardan, farklı mesafelerden konu edinebildiğini savunacağız. Çünkü özneler-arasılık sadece öteki egolarla somut ya da cismani karşılaşmalarla sınırlı değil, aynı zamanda genişleyerek yakınıımızda olmayan, yabancı ötekilere karşı açılabilir. Öteki egoyu cismani tecrübemiz yapısal olarak yabancı veya uzak öteki egolarla belirli karşılaşmaların anlam kazanabileceği bir arka plan verir.

Hatırlanacak olursa, Husserl'in özneler-arasılık dolayısıyla empati teorisinde tam-algısal bir model yer almaktaydı. Tim Dant'a göre Schutz tam-algılanım kavramını Husserl'den devralarak kendi 'ilgiler (*relevance*)' teorisine uyarlamıştır. Terminolojisinin büyük bir kısmını Husserl'den ödünç alan sosyolog Schutz'e göre algı rastlantısal bir fenomen değildir, ancak yaşam dünyası ile bağlantı kurarken devam eden ilgi ve çıkarlarımıza göre yapılır (Dant, 2012, s. 114).

Bu bakımdan Schutz ilgilerimizi birbirine bağımlı ilgiler üzerinden ele alarak, konusal ilgi (*topical relevance*), yorumsal ilgi (*interpretational relevance*) arasında bir ayrım yapar. Konusal ilgi, belirli deneyimlerin veya

problemlerin bilincimizde konusal olarak önemli hale gelme biçimini ifade eder, sadece iradi eylemlerin bir ürünü olmayıp dikkatimizi ve analizimizi talep eden deneyimlerin yabancılığı tarafından dayatılır. Konusal ilgi, dursal koşullardan ve eldeki belirli sorunlardan etkilenen öznenin ‘gerçek ilgi’ ile yakından bağlantılıdır (Schutz, 2011, s. 108-150). Yorumsal ilgi (*interpretational relevance*) ise, konuya ilgili bir deneyimi anlamlandırmaya yardımcı olmak için daha geniş bilgi sermayemizden faydalanırız. Mevcut yorumsal unsurlar ne kadar kapsamlı olursa, konunun yorumu o kadar net olacaktır. Yorumsal materyal yetersiz ise konu çarpıtılmış biçimde anlaşılır (Schutz, 2011, s. 117-128). Dant’a göre, eğer ‘ilgi’ bir şeyleri nasıl gördüğümüzü yapılandırıyor ise, aynı zamanda ‘erişim mesafesini’ de yapılandırır. Schutz’e göre, yaşam dünyasında insan bedeninin kendisini şeylere yönelttiği bölgelere atıfta bulunan, ‘gerçek’, ‘düzeltilebilir’ ve ‘ulaşılabilir’ erişim bölgeleri vardır, bu da insan bedeninin kendisini yönlendirdiği şeylere atıfta bulunur (Dant, 2012, s. 114). Özetle; Schutz Husserl’in algı fenomenolojisini ilgiler yoluyla genişlettiğinde temel düzeyde özneler-arasılığa da vurgu yaparak ilgilerle özneler-arası deneyimlere nasıl iştirak ettiğimizi de açığa kavuşturmaktadır.

Schutz’un teorisinden yola çıkarak, ahlaki değerlerin gerçeklik algımıza derinlemesine gömülü olduğunu ve ahlaki motivasyonumuzu gerçeklik algımızın belirlediğini iddia edebiliriz. Yorumsal ilginin farkına vararak bizden uzak olanlar da dahil olmak üzere ötekilerin içinde bulunduğu kültürel ve toplumsal bağlam hakkında fikir sahibi oluruz. Singer’e göre, elbette bize fiziki olarak yakın olanlara yardım etmeye daha eğilimli olabiliriz, ama bu eğilim uzaktaki birine yardım etmemeyi haklı çıkarmaz. Kuşkusuz bize uzak olana oranla bize yakın olan insanın durumunu değerlendirirken daha iyi bir konumdayızdır. Ahlaki sorumluluklarını kısıtlı tutmak isteyen insanlar için, anında iletişim ve hızlı ulaşım durumu değiştirdi. Ahlaki bakış açısından bakıldığında, toplumun gelişimi, dünyanın ‘küresel bir köye’ dönüşmesi, ahlaki durumumuzda henüz farkına varılmamış olsa da önemli bir fark yaratmıştır (Singer, 1972, s. 232). Bizden uzakta ve farklı olan acı çeken ötekilerin imajlarına ve hikayelerine erişim uzak acı çeken ötekilerle yakınlığımızı arttırarak önce empatiye ve dolayısıyla da ahlaki ilgiye dönüşür.

Prinz’in üçüncü itirazı ise, işin için de maliyet varsa empatinin

harekete geçmek için güçlü bir motivasyon kaynağı olmadığıdır (Prinz, 2011, s. 226). Başka bir deyişle, empati yüksek maliyetli olduğu zaman egoist motivasyonlar devreye girer. Batson ve arkadaşlarına göre, maliyet hesabı kişinin kendi rahatsızlığını hafifletmesine yardımcı olur. Bunun aksine empati, kişinin kendisinden ziyade başkalarının refahına odaklandığı özgeci motivasyonlarla bağlantılıdır (Batson ve ark., 1983, s. 706). Halbuki, empati kısa vadede maliyetli görünebilir ve egoist motivasyonlara sevk edebilir ama uzun vadede büyük faydalar sağlar. Dolayısıyla empatinin özgeci boyutu insanları ötekiler için ahlaki olarak sorumlu kılar.

Alman sanayici ve Nazi parti üyesi Oskar Schindler'in hayat hikayesinden uyarlanan Schindler'in Listesi (1993)¹ filminde Schindler'de empati o anki Nazi topluluğunun hâkim normlarına karşı motive eder. Schindler'in empati becerisi, Yahudi kurbanların ötekiliğinin tam-algisal bir şekilde farkında olduğunu gösterir ve çevresinde Nazi topluluk normlarına uyan insanların egoist motivasyonlarıyla açık bir tezat oluşturur.

Prinz'in maliyet ile ilgili itirazının ima ettiği iki olgu vardır. Biri, sıradan insanların maliyet gerektiren durumlarda empatik davranıştan kaçındığıdır. Diğer de, egoist motivasyonların devreye girmediği, maliyetin çok

¹ Şu anda devam eden İsrail-Filistin savaşında Filistinliler, Siyonist rejimin askeri şiddetinin yoğun olarak hedefinde, yurtları kuşatma altında ve yurtlarından sürülme tehdidi altında yaşamaktadırlar. Bilindiği üzere, Nazi rejiminin uyguladığı soykırımdan kurtulan bir grup Yahudi topluluğu Filistin'de Siyonist bir rejimin kurulmasına öncülük etmiştir. Avrupa'nın hemen hemen tamamında yurtlarından sürülen Yahudilerin Nazi rejiminden dolayı yaşadıkları travmatik tecrübelerin şu anda benzer travmatik tecrübeler yaşayan Filistinli halka karşı daha fazla empatik tepki doğurması beklenir. Başka bir deyişle, birbirlerinin travmatik tecrübelerini tanıyan insanların birbirlerine karşı empati geliştirmesi beklenir. Ama empatinin sekteye uğradığı (apathetic) bir durumla karşı karşıyayız. Filistinlilerin travmasını onların kendi koşullarında anlayacak Yahudi sayısı çok azdır. Şunu unutmamalıyız ki, Husserl'in empati fenomenolojisi kurbanların kurbanlarla empati yapmasını birincil şart olarak koşmaz. Ayrıca, kurbanların kurbanlarla empati yapması Husserl fenomenolojisi açısından çok da istenen bir durum değildir. Çünkü empatiyi doğuran tam-algılanım ilkesinin arıza verme ihtimali her zaman vardır. Nitekim Laub ve Auerhahn'ın da belirttikleri gibi Holokost sırasında Yahudi kurbanlar çevrelerinden ve toplumdan empatik bir yanıt alamadılar. Bu da insanlıklarının inkâr edilmesine ve derin bir yalnızlık hissine yol açtı. Holokost'un etkileri hayatta kalanların çocuklarına da geçerek bu tür şeylerin kendi başlarına gelmesinden korkmakta ve genellikle ölümlerinin yakın olduğu hissiyle yaşamaktadırlar. (Laub & Auerhahn, 1989, s. 377-380). Filistin'de şu anda yaşamakta olan afazik (apathetic) durum karşısında İsrail'in bilfiil soykırım suçu işlediğini Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) taşıyan Filistin'den coğrafi olarak çok uzakta olan Güney Afrika Cumhuriyeti yargıçları (Güney Afrika Cumhuriyeti yargıçları belki de kendi apartheid rejimlerinin travmasını dışsallaştırıp, İsrail'i yargılarken kendi geçmişlerinin çaresiz bir onarımını da üstlenmiş olabilirler) bir yandan İsrail'i yargılamaya çalışırken, bir yandan da mağdur Filistin halkının tüm dünyadan empatik yanıt alabilme ihtimalini arttırdılar.

yüksek olduğu durumlarda empatik davranışta bulunan kişinin kahraman olarak görülme eğilimidir. Dolayısıyla kahraman olarak görülen kişinin eylemleri sıradan olmayan, anormal olarak değerlendirilir.

Graham Tuson'a göre "Schindler bir kahraman değildir. Schindler girift ve zorlu bir sosyal durumda son derece etkili ve proaktif bir şekilde yaşayabilen olgun insan modelini temsil eder. Bu model, sosyal karmaşıklık ve ahlaki seçimlerin olduğu bir dünyada yaşam üzerinde sürekli çalışma ve yaşama yanıt verme zorunluluğunu içermenin yansımasıdır bunu nasıl daha iyi yapabileceğimizi pratik düzeyde anlama ihtiyacına dayanan bir modeldir" (Tuson, 1985, s. 172).

Schindler'in bir kahraman olarak görülmemesi Husserl'in empati fenomenolojisinin tam da göstermek istediği şeydir. Empatinin ahlaki pusulamızı öznel-arası süreçler aracılığıyla nasıl belirlediğini anlamanın en iyi yolu kahramanlık ile ilgili miti yapıbozuma uğratmak gerekir. Schindler'in ötekilere hitap ettiği gibi, ötekiler de aynı Schindler'e hitap eder. Tuson'un da belirttiği gibi "sosyal ve fiziksel çevremizdeki sürekli değişimlere uyum sağlayacak şekilde değişmek istiyor isek, hepimiz kendimizi değişimin faileri olarak görmeli ve birbirimizi de öyle değerlendirmeliyiz" (Tuson, 1985, s. 172).

Schindler kahraman olarak görüldüğünde empatinin insanlar arasındaki dolaysız ve görüsel erişilebilirliği nasıl kurmuş olduğunu unuturuz. Kahraman olarak görülen Schindler'in eylemlerinin ve değerlerinin bizatihi kendi dünya algısı tarafından motive edildiğini düşünmek Schindler'i solipist veya izole edilmiş ahlaki bir evrende tutmaktır. Maliyet hesabı yapan, Nazi topluluk normlarına uyan topluluklar empatinin mütemadiyen dayattığı evrensel öznel-arası ufkun farkında değildir. Schindler öteki kurbanların ihtiyaçlarını anlar ve onlara verilebilecek en etkili empatik yanıtı verir.

Schindler toplama kamplarından kurtarılabilecek daha fazla Yahudi kurban varken, neden daha az empatik tepki verdiğini düşünüp kurban edenlerin, kurban edilecek olanları incitmesine daha fazla engel olmak istemiştir. Schindler's List (1993)'in bitiş sahnesinde kurtarılmış kurbanlardan biri, başka kurbanın altın dişlerini sökerek yüzüğe dönüştürüp Schindler'e minnettarlıklarının bir sembolü olarak sunmak ister. Schindler hala henüz kurtarılmamış öteki kurbanlara yönelik daha fazla empatik bir yanıt arayışı içerisinde. Yüzüğü yapan mücevher ustası Stern ona yüzüğü

teslim edince, Schindler yüzüğü takarak, bir süre yüzüğe hayranlıkla bakar, başını sallayıp teşekkür eder. Ve sonra geri çekilir gibi görünür. Schindler kendi kendisiyle sesli bir biçimde konuşur, 'daha fazlasını çıkarabilirdim'. Stern Schindler'e yanıt verir: "Bak! senin sayende hayatta olan 1200 kişi var burada! Schindler Stern'e yanıt verir: Ama bu yüzükle iki kişi daha kurtarabilirdim ama yapamadım" (*Schindler's List*, 1993) Schindler'in henüz kurtarılmamış kurbanlarla ya da ötekilerle dahi sürekli temas halinde olma ve onlarla anlayış birliği içerisinde olması empatinin başarısıdır. Prinz'in maliyet argümanına geri dönecek olursak, empatik tepkinin veya yanıtın ağır biçimde sekteye uğradığı Avrupa coğrafyasının büyük bir kısmında, Schindler kurbanlara yönelik empatik yanıt verme becerisi ahlaki eylemlerini motive etmiştir. Schindler maliyet hesabı yapmadan, empatiyi ahlaki eylemler için bir temel yapmıştır. Transandantal ego ile öteki ego arasındaki bağlantının sekteye uğramaması empati olasılığına ve beklentisine dayanır. Dolayısıyla, empati sekteye uğradığı zaman ahlaki motivasyonlar da sekteye uğrayacaktır. Schindler'in empatik deneyimi ve kurbanların yaşam dünyalarına katılımı, Schindler'in kurbanlarını refahına yönelik ahlaki kaygıları temellendirir.

Sonuç

Makalemizde Prinz'in empatiye ilişkin kurduğu argümanlar eleştirilmiş ve Prinz'in argümanlarının temellerinde Husserl'in tam da karşı durduğu solipsist metafizik varsayımlar tespit edilmiştir. Prinz'in empatiye dair argümanlarının olabildiğince transandantal olmayan bir ego temelinde kurulduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Prinz'in empatiyi açıklarken kullandığı ego kavramının, ötekinin öznelliğini göz ardı eden indirgemeci ve tekilci bir çerçevede kaldığı savunulmuştur. Husserl'in transandantal ego analizleri, ötekinin öznelliğinin benim için nasıl konstitüe edildiğini, ve bu transandantal konstitüsyonun ötekinin öznelliğini göz ardı etmeye yönelik egoist eğilimler ile temelden karşıtlık içinde olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, bu transandantal konstitüsyon, öteki ile egoistçe olmayan etik ilişkisinin nasıl mümkün olduğunu da izaha kavuşturmuştur. Empatinin fenomenolojik boyutu, empatinin temel olarak tümüyle öznel-arası bir alandan hitap ettiğini göstermiştir. Transandantal öznel-arasılık, öteki egoların birbirinden farklı öznellikler taşıdığını temel alır. Empatinin de bu farklı öznellikleri göz önünde bulundurarak, öteki egonun yaşantısını, öteki

egonun koşullarında anlamayı içerdiği vurgulanmıştır.

Husserl'in empati kavrayışı transandantal özneler-arasılığın özel bir formu olarak ortaya çıkmıştır ve psikolojik mekanizmalarla empati analizi yapan Prinz, empatinin transandantal özneler-arası formunu kavramaksızın analizler yaptığı için analizleri solipsizme doğru meyletmiştir. Prinz'in düşünceleri solipsist eğilimler tarafından yönetildiği için, empatik davranışı Husserl kadar aydınlatamamıştır. Husserl'in öteki ego sorununu transandantal ego düzeyinde çözüme kavuşturması, etik ilişkileri ve toplumsal dünyayı anlamada yeni ufuklar açmış, empatiyi solipsist temellerde kökle-nen psikolojik bir mekanizma olarak değil, özneler-arası bir anlam ve değer alanı olarak referans noktası haline getirmiştir. Bu çerçevede, Husserl'in empati fenomenolojisi, solipsizmin potansiyel tuzaklarını aşarak, psikolog-ların ve sosyal bilimcilerin empatiyi yorumlarken daha dikkatli ve kapsamlı bir perspektife sahip olmalarını sağlayabilir.

Kaynaklar

- Batson, C. D., O'Quin, K., Fultz, J., Vanderplas, M., & Isen, A. M. (1983). Influence of Self-Reported Distress and Empathy on Egoistic versus Altruistic Motivation to Help. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(3), 706-718.
- Dant, T. (2012). *Television and the Moral Imaginary*. Springer.
- Husserl, E. (1982). *Cartesian Meditations*. Martinus Nijhoff Publishers.
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*. (H. Tepe, Çev.). Martinus Nijhoff Publishers.
- Husserl, E. (1967). *The Paris Lectures*. Springer Netherlands.
- Hutcheson, P. (1982). Husserl's Fifth Meditation. *Man and World*, 15, 265-284.
- Kern, I. (2018). Husserl's Phenomenology of Intersubjectivity. İçinde F. Kjosavik, C. Beyer, C. Fricke (Ed.), *Husserl's Phenomenology of Intersubjectivity. Historical Interpretations and Contemporary Applications Husserl's Phenomenology of Intersubjectivity*. (ss. 11-89). Routledge.
- Laub, D., & Auerhahn, N. C. (1989). Failed Empathy: A Central Theme in the Survivor's Holocaust Experience. *Psychoanalytic Psychology*, 6(4), 377-400.

- Prinz, J. J. (2011). Is Empathy Necessary for Morality? İçinde A. Koplan & P. Goldie (Ed.), *Emphaty: Philosophical and Psychological Perspectives* (ss. 211-229). Oxford University Press.
- Lewis, M., & Staehler, T. (2019). *Fenomenoloji*. (O. B. Kaplan, M. Demirhan, M. Türkan, N. Şahankaya, M. B. Gürsoy, Çev.). Fol Kitap.
- Luft, S. (2004). Husserl's Theory of the Phenomenological Reduction: Between Life-world and Cartesianism. *Research in Phenomenology*, 34(1), 198-234.
- Sennett, R. (2012). *Beraber*. (İ. Özkürallı, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Scheler, M. (2017). *The Nature of Sympathy*. Routledge.
- Schutz, A. (2011). Reflections on the Problem of Relevance. İçinde L. Embree. (Ed.), *Collected Papers V. Phenomenology and the Social Sciences*. (ss. 93-199). Springer.
- Singer, P. (1972). Famine, Affluence, and Morality. *Philosophy & Public Affairs*, 1(3), 229-243.
- Spielberg, S. (1993). *Schindler's List* [Film]. Universal Pictures Amblin Entertainment.
- Tuson, G. (1985). Schindler's Ark: A Study in Heroism, Therapy and Change. *Journal of Family Therapy*, 7(2), 161-173.
- Vessey, D. T. (1996). *The Fruitfulness of Dialogue: An Account of Intersubjectivity Appropriate for Hermeneutics*. [Doktora Tezi, University of Notre Dame].
- Zahavi, D. (2007). Expression and Empathy. İçinde D. Hutto, M. Ratcliffe, (Ed.), *Folk Psychology Re-Assessed*. (ss. 25-40) Springer.
- Zahavi, D. (2014). *Self and Other*. Academic.

Öz: Bu makale ilk olarak Husserl'in transandantal egodan başlayarak transandantal öznel-arasılığı kurmasının solipsizm bilmeceğini nasıl çözüme kavuşturduğunu gösterecektir. Ayrıca, Husserl'in Kartezyen yolla ortaya çıkardığı transandantal egonun, Kartezyen egonun kendi içine kapalı solipsizmini içermediğini ortaya koyacaktır. İkinci olarak, Husserl'in empati teorisi aracılığıyla temellendirilen ve derinleştirilen transandantal öznel-arasılığın bir incelemesi

sunulacaktır. Husserl özel olarak empatiyi merkeze alan bir etik fenomenolojisi formüle etmemiş olsa da, empati kavramı üzerine yaptığı analizler büyük umut vaat etmektedir. Husserl'in transandantal öznel-arasılık analizleri empati üzerinden ilerledikçe, empati egoist olmayan bir çerçevede ilerleyecek ve empatiyi ve ahlaki eylemi motive edebilecektir. Son olarak, empatinin transandantal temelleri, Jesse Prinz'in empatinin ahlaki yargı için gereksiz olduğu ve ahlaki yargıya müdahale ettiği iddialarının çürütmek için kullanılacaktır. Cevabımız empatik tepkilerin karmaşıklığını ve değişkenliğini vurgulayacak ve bu da empatinin gerçekten de ahlaki eylemleri ve ahlaki yargıları motive edebileceğini ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edmund Husserl, Jesse Prinz, Transandantal ego, egoizm, solipsizm, transandantal öznel-arasılık, empati.

